

EDICE PRAMENŮ K POLITICKÉ KOMUNIKACI MĚSTA ČESKÝCH BUDĚJOVIC V ROCE 1618

LUKÁŠ M. VYTLAČIL

Na počátku českého stavovského povstání patřily České Budějovice spolu s Plzní k významným opěrným bodům katolických Habsburků. Zatímco Plzeň se podařilo dobýt jednotkám pod vedením Petra Arnošta II. z Mansfeldu, České Budějovice své brány stavovským vojákům i přes obléhání neotevřely. Tuto epizodu dokumentuje unikátní soubor písemností, které zpracoval Tomáš Sterneck v publikaci *Věrnost a zrada v ohroženém městě. Prameny k politické komunikaci Českých Budějovic na počátku stavovského povstání (1618)*.

V úvodní studii Sterneck krátce shrnuje historické události od Thurnova tažení na jih, které začalo 16. června 1618. Kampaň byla nejprve vedena skrze diplomatická jednání, neboť i ze strany stavů nebyl zájem na použití síly, naopak se obecně preferovalo dobrovolné připojení k vládě direktoria. K vlastnímu obležení města došlo až 25. června 1618, ale uzavření města bylo značně nedůsledné a obléhatelé se dopustili řady chyb. Hrozba otevřené konfrontace však vedla k názorovému rozdělení mezi obyvateli města. Zatímco část městských konšelů preferovala dohodu s Thurnem, kdy by město přijalo stavovskou posádku a zároveň by bylo ušetřeno škod při ozbrojeném střetu a obléhání, jiná část měšťanů zastávala nekompromisně prohabsburský postoj. Neúspěchem skončilo dokonce i obležení Buquoyových vojsk, která se sem stáhla po porážce u Lomnice nad Lužnicí. V té době budějovickou kampaň vedl nepříteliš obratný Jiří Fridrich z Hohenlohe, jenž svízelné situace císařských jednotek, prořídlých bojem a uzavřených v městských hradbách, nedokázal nijak využít. Od začátku roku 1619 se navíc i nadále dařilo posilovat obranyschopnost díky posílám z Bavorska. Definitivní tečku za obléháním znamenala bitva u Záblatí, kde byly téměř zničeny Mansfeldovy jednotky a po níž se Hohenlohe z blízkosti Českých Budějovic zcela stáhl.

Sterneck se v této publikaci nezabývá detailní analýzou událostí,¹ přesto však upozorňuje na několik pozoruhodných detailů. Jednak jde o momenty z jednání obou stran, mezi které patří i zacházení se zajatci. Stavovské vojsko např. po zajetí propustilo měšťana Kryštofa Schantze z Eisenbühlu a Hirschecku. Stejně velkorysosti se však ze strany budějovických představitelů nedočkal stavovský proviantmistr Karel Přehořovský z Kvasejovic, který v roce 1618 ve vězení také zemřel. I z hlediska editovaných dokumentů je však podstatnější, že už na konci roku 1618 se poprvé objevily výtky zpochybňující věrnost některých měšťanů. Kauzu o více než deset let později eskaloval spor města s Janem Fridrichem Litvínem z Hlinné, jenž dříve sloužil pod budějovickým velitelem Janem Aulnerem z Birkenfelsu. Litvín posunul stížnost na oficiální úroveň tím, že ji adresoval přímo císaři Ferdinandovi II., který ji však nakonec také ještě před zahájením řízení zastavil. Jak Sterneck upozorňuje, spor jednak přinášel další problémy do již tak složité politické situace. Navíc by provinění měšťanů bylo určováno jen velmi složitě. Skutečností totiž bylo, že vyčkávací a zdržovací taktika městských představitelů nakonec vedla k tomu, že Budějovice nepadly do rukou Thurnových vojsk a naopak se mohly stát pevným opěrným bodem pro císařskou armádu.

I když se kauza věrnosti budějovických měšťanů nakonec neprojednávala, došlo během vyšetřování v roce 1629 ke shromáždění cenné kolekce dokumentů, která je předmětem této edice. Jedná se o opisy, jež pořídili úředníci, kteří pracovali v české kanceláři, resp. při zemském místodržitelství. Sterneck upozorňuje, že je lze vesměs považovat za obsahově spolehlivé, což dokládá na dvou aspektech. Jednak jde o úřední ověření, která prováděly úřední osoby bez vazeb na budějovickou městskou radu, jednak zejména o srovnání některých opisů s dochovanými originály. Edice obsahuje celkem 49 písemností. S jedinou výjimkou se jedná o dokumenty poskytnuté budějovickými měšťany za účelem obhajoby, které nám tedy poskytují obraz o jejich argumentaci. Tento ucelený soubor čítá 46 dopisů a dalších písemností, které byly ještě doplněny o úvodní a závěrečný komentář. Posledním dokumentem je opis anonymní relace, která referovala o událostech v Budějovicích v polovině roku 1618. Její autor patřil do opozice ke kapitulantským hlasům v městské radě. Sterneck k němu uvádí, že

1 Těmi se zabývá v knize *Boj o České Budějovice v letech 1618–1619. Útrapy a hrůzy třicetileté války*, sv. 5. Bohumír Němec – Veduta, České Budějovice 2019.

originál dochované kopie musel být součástí písemné pozůstalosti po Aulnerovi z Birkenfelsu.

Edičně kniha navazuje na dvousvazkovou edici *Historica Třeboň 1526–1547*² s mírnými modifikacemi edičních pravidel, které si vyžádala specifika písemností ze začátku 17. století. Dokumenty jsou ponechány v původním znění, tedy v českém či německém jazyce, a jsou uvozo- vány obsažnými registry. Vlastní text dokumentů je doplněn o početné poznámky pod čarou, které přinášejí kupříkladu zpřesnění nejasně formulované informace, vysvětlivky či odkazy na literaturu. Propracovaný je také jmenný a místní rejstřík, který u osob obsahuje jejich podrobné medailony, u lokalit pak poznámky k jejich lokaci. Text doplňuje rovněž 71 obrazových příloh, které vedle dobové ikonografie a současných fo- tografií tematicky souvisejících míst obsahují řadu snímků editovaných písemností.

Po všech stránkách velmi kvalitně zpracovaná publikace je hodnotným obohacením odborné literatury k tématu stavovského povstání, jež zpro- středkovává dokumenty, které svým obsahem a významem přesahují úzce regionální rámec Českých Budějovic a přilehlého okolí.

Sterneck, Tomáš (ed.): Věrnost a zrada v ohroženém městě. Prameny k politické komunikaci Českých Budějovic na počátku stavovského po- vstání (1618). Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia = Prameny k českým dějinám 16.–18. století. Řada A, svazek II-3, Historický ústav AV ČR. Praha 2019.

2 Tomáš Sterneck (ed.): *Historica Třeboň 1526–1547*. Listy, listiny a jiné prameny k poli- tickým dějinám období zrodu habsburské monarchie. Díl I., Písemnosti z let 1526–1535. Prameny k českým dějinám 16.–18. století. Řada A = *Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia*. Series A; sv. II-1, Historický ústav AV ČR, Praha 2010; a dále Tomáš Sterneck (ed.): *Historica Třeboň 1526–1547*. Listy, listiny a jiné pra- meny k politickým dějinám období zrodu habsburské monarchie. Díl II., Písemnosti z let 1536–1540. Prameny k českým dějinám 16.–18. století. Řada A = *Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia*. Series A; sv. II-2. Historický ústav AV ČR, Praha 2015.